



# KŐSZEGI LAPOK

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT | 2016/2.SZÁM

## Küttel István PFORZHEIMTŐL KŐSZEIGIG A KÜTTEL CSALÁD TÖRTÉNETE

Hans Hugo Weber és Karl Ehmann kutatásaiból tudjuk, hogy a Küttel család 1550-től 1689-ig négy generáción keresztül irhatimársággal foglalkozott a Németország délnyugati részén található, a ma Baden-Württemberg tartományhoz tartozó Pforzheimben. A negyedik generációhoz tartozó **Johann (Hans) Gallus Küttel**, aki 1655-ben született Pforzheimben, az irhatimárság mellett 1686-ban nyári vendégfogadót nyitott. Azonban 1688-ban kitört a pfalzi örökösödési háború, amelynek során 1689-ben a francia csapatok kétszer kifosztották és lángba borították a várost. A családnak jóformán semmije sem maradt a két tűzvész következtében. Ekkor határozták el, hogy a feleség, **Pammer Anna Susanna Barbara** korábbi pátriájába költözzék, „kivándorolnak” Kőszegre. Kőszegre érve, 1690 karácsonyán született a negyedik gyermek: **Küttel Sámuel**. A meneküléskor velük lévő három gyerekről nincs későbbi adat. Küttel János Gál, viszonylag

fiatalon, 1693-ban meghalt. Özvegye, valószínűleg támaszt keresve, 1694. február 2-án nőül ment **Herpyus Dánielhez**, a kőszegi patikáriushoz, akinek szintén gyógyszerész apja, **Herpyus Máté Miklós** és felesége 1665. február 2-án vásárolta meg a kőszegi Magyar hóstádban álló házat (ma Rákóczi F. u. 3.) Bannay János polgártól, ahol ekkor alakíthatták ki a patikát.

Kézenfekvőnek látszik, hogy **Küttel Sámuel** mostohaapja példájára lett patikus, illetve vette át később a patikát is. A későbbiekben láthatjuk majd, ez nem egészen így történt. A mostohaapa, **Herpyus Dániel** ugyanis fiatalon, 1707-ben hal meg. A Rákóczi szabadságharc idején Kőszeg többször gazdát cserélt, leégett a patikaház is. Küttel Sámuel 1710 elején ment Sopronba, Jenisch Gottlieb „Fehér Angyal” patikájába gyakornoknak. Három évi gyakornokoskodás után, 1713. április 7-én kelt szabadítványlevele, amelynek

birtokában már patikáriussegédként, indulhatott külföldre, a szokásos vándorévek eltöltésére. Hazatérve, a kor szokása szerint teljes jogú patikárius, azaz jogosult patika tulajdonlására vagy vezetésére.

A Rákóczi-szabadságharc során leégett patikaház tehát a háború további szakaszában, és az azt követő pestisjárványkor nem működhetett. A patika – helyesebben, ami megmaradt belőle – ekkor Jenisch Gottlieb soproni patikusé, a házzal együtt. „*Küttel Sámuel Jenisch Gottlieb soproni patikáriustól megveszi kőszeghi patikáját a Szerecsenyhez évenként fizetendő 100 ft-ok mellett*”

Küttel Sámuel első házasságából három gyermek született, György Sámuel, Susanna és Catharina.



„Herpyus Máté Miklós hitvесе Anna Sofia házát veszi Boniai János és annak hitvesétől 550 m. tallér és 4 aranyért 1665ik évi febr. 2.” (Házvásárlási szerződés hátoldalán olvasható)

**György Sámuel** (1718-1771) Sopron város rendes fizikusa (orvosa) lett, akinek **Sarolta** nevű lánya Hajnóczy József jegyese volt. Hajnóczyt a Martinovics-féle összeesküvésben való részvétele miatt elfogták, így az 1794. szeptember 1-re kitűzött esküvő meghiúsult. Küttel Saroltát 1798-ban Gamauf Teofil, később Sopron evangélikus lelkésze, neves történetírója vette el feleségül.

**Susanna** nevű lánya **Mecsery Istvánhoz**, a Batthyányi-uradalom ügyvédjéhez ment feleségül. Házasságukból születik **Mecsery Dániel** (1759-1823), akit „a legkeményebb fejű huszárként” emlegetnek.

Sophia Klára asszony a harmadik gyermek születésekor, 1721-ben meghalt gyermekágyi lázban. Küttel Sámuel még ez évben másodszor is megnősült, **Plöchl Rosinát** (1703-1758) vette feleségül.

Küttel Sámuel patikája ekkor még egyetlen a megyében, következképp jó bevételt hozhatott. A jezsuiták 1743-ban nyitották meg a patikájukat Kőszegen, Szombathelyen is csak ekkortól tudunk patikáról. A patika első közel húsz éve alatt, Küttel kézből, konkurencia nélkül működött. Ehhez jött még, hogy Küttel Sámuel többször is örökölt. Nagyon valószínű, hogy a jezsuiták patikájának megnyitása után megoszlott a két patika közönsége, a város és a környék protestánsai a Fekete Szerecsenybe, a katolikusok a jezsuitákhoz járhattak.

A korban együtt járt a vagyonnal a társadalmi megbecsülés, a pozitív emberi tulajdonságok elismerésével. Mindezek hatására jelölték Küttel Sámuel **kamarásnak** (kincstári vezető), majd **perceptornak** (vezető adószedő). Tagja az evangélikus konvent vezetésének is. De nem hiányzott a legfelsőbb elismerés sem: Mária Terézia 1759. december 28-án **nemesi levelet** ad Küttel Sámuelnek „A háborús viszonyok és járványok során mutatott példás kötelességteljesítés elismeréseként.” A családi krónikából tudjuk, hogy Küttel Sámuel utolsó éveiben betegeskedett, 1765. október 8-án meg is halt. Személyével hazát és a hagyományos családi mesterséget is megváltoztató – dinasztiaalapító hunyt el, aki nehéz időkben, sok munkával, törekvő, józan polgári életvitel mellett takarékosan élő, okosan gazdálkodó, az evangélikus felekezethez kitartóan hű polgára volt Kőszegnek.

A patikát második házasságában elsőszülött fia, **Küttel János Ádám** (1738-1812) vette át. János Ádám apja mellett tölti 4 évig gyakornoki idejét (1753-57), majd ott is segédeskedik 1758 szeptemberéig. Sopronban, Goldner János Vilmos patikájában 1759. október 1-én kapott segédlevelet. Ezután indul külföldi vándorútra. Az erlangeni egyetemen orvosi előadásokat is hallgat. Hazatérése után apjának segít Kőszegen, aki, mint láttuk, rászorult erre. Már 1759 óta érvényben volt az a rendelet, amelynek értelmében patika vezetéséhez a megyei fizikus és egy köztisztviselő által álló gyógyszerár-tulajdonos előtt, úgynevezett approbációs vizsgát kellett tenni. Ezt a vizsgát Küttel János Ádám 1765. február 21-én tette le, dr. Ehrlinger Lajos Vas vármegye fizikusa és Gutten György szombathelyi patikus előtt. Így nincs akadálya, hogy apja halála után (október 8.) vezetője és tulajdonosa is lehessen a kőszegi patikának. A következő évben kötött házasságot Ludvig Theréziával.



Patika átadási szerződés (1716. július 25.)

A Nagyszombati Egyetemen 1771-től indult meg a gyógyszerképzés. Nem sokkal ezután, 1774-től írta elő a Helytartótanács, hogy gyógyszerár önálló vezetéséhez az egyetemen kell a feljogosító vizsgát letenni. Érdekes, hogy a Helytartótanács 1784. november 26-i leiratában mentesíti Küttel János Ádámot a vizsga letétele alól, ennek ellenére ő 1786. április 2-án a Pesti Egyetemen levizsgázott.

Küttel János Ádám egyik testvére, apjának szintén a második házasságából született István (I.) nevű fia (1744-1827) is gyógyszerész lett, aki a vándoréveiből nem tért haza, hanem a bádeni Reutlingenben telepedett le és „benősült” a Hirsch patikába.

Küttel János Ádámnak 1782. szeptember 10-én született **Küttel István (II.)** nevű fia lett gyógyszerész. Diplomáját már a Pesti Egyetemen szerezte 1802-ben. 1810-ben ő kezdte írni a két részből álló Családi krónikát. Ebben írja: „Apám 1810-ben átadja nekem patikáját évi készpénzben fizetendő 1000 F. bérlet fejében. 1812. évben, november 3-án du. 4 órakor halt meg apám, Küttel Ádám, hat heti szív-vízkróban való szenvedés után.” Szintén a Családi krónikából tudjuk, hogy 1813-ban renováltatja a patikaházat és emeletet építtet rá. Küttel István (II.) 1826. január 8-án halt meg. A krónika szerint: „Azon a vasárnapon még ebédelt délben, mérgeledött a kocsisa miatt és egy órakor már halott volt. Hosszasan reumatikus bántalmakban szenvedett.”



Küttel családi ház Kőszegen 1898., ajtóban Csikós Ede gyógyszerész bérlő, ablaknál Melanie, Pisti

Küttel István II.-nak még egy testvére lett gyógyszerész, **Küttel János** (1767-1826), aki 1790-ben szerzett gyógyszerészi, majd 1796-ban orvosi diplomát. 1805-ben házasodott, felesége a kőszegi Josepha v. Keresztury. Pestre költözött, ahol orvosként tevékenykedett. A Pesti Egyetem Orvosi Karának tiszteletbeli tagjává választották. 1818-ban vásárolta meg a Duna és Plébánia utca sarkán álló (Duna u. 4.), Pest egyik legrégebbi polgárházának tartott és róla elnevezett Küttel-házat. 1826. október 2-án halt meg, a Kálvin téri református templom kriptájában temették el.

**Küttel István (III.)** 1820. február 20-án született. Apja halálakor még csak 6 éves, a patikát tehát bérbe kellett adni, 1844.



A Küttel család nemesi címere

október 17-ig. A bérlők - egymás után - Blaha, Kikaker és Marton gyógyszerészek voltak.

Küttel István (III.) oklevelét a Pesti Egyetemen szerezte meg 1843-ban. A családi patikát 1844 őszén veszi át. Élete folyásáról, tevékenységéről nem sokat tudunk, nem vezette a családi krónikát. Kétszer házasodott, első felesége **Wagner Rosina**, ebből a házasságból született 1851-ben **István IV.**, aki később gyógyszerész lett, az anya is ebben az évben halt meg. A második házasságot Küttel István III. 1852-ben kötötte **Schmidt Rosinával**, amelyből négy leánygyermekük született: **Karolina** (4 évesen halt meg), **Emilia**, **Ernesztina**, **Augusta**. Küttel István IV. apja halálakor 13 éves, a patikát emiatt ismét bérbe kellett adni. A naplóban erről így ír: „1864. Meghal apám, Küttel III. István 45 évesen, miután három évig hátgerincbántalmakban szenvedett.”

Küttel István (III.) legidősebb testvére volt **dr. Küttel Károly** (1818-1875), aki jogásznak tanult és Temesváron telepedett le, választmányi tagja, majd titkára volt az Első Temesvári Takarékpénztárnak, részt vett az 1848-as magyar forradalom temesvári eseményeiben, később ügyvédként tevékenykedett. 1859-től 1861-ig kinevezett, majd 1867-től 1872-ig választott polgármestere a városnak. Polgármestersége idején nagy fejlődésnek indult a város. Bővítették és korszerűsítették a városi kórház épületét, lekövezték a város több utcáját, fontos szerepe volt a lóvasút részvénytársaság megalapításában, új színház építésében, az önkéntes tűzoltóság megszervezésében. Tiszteletére teret neveztek el róla Temesváron.

**Küttel István (IV.)** 1851. június 7-én született. Az egyetemet 1872-1874 között Pesten végezte, 1875. május 1-én vette át a patikát, a házzal és a kerttel együtt. 1879-ben szódavízüzemet vásárolt, 1880-ban vette el Schneller Melániát, Schneller Vilmos helybeli evangélikus lelkész lányát. Házasságukból nyolc gyermek született, ebből négy: **Melánia**, **Ferdinánd (Nándor)**, **Károly Dezső**, **Viktor** élte meg a felnőttkort. Küttel István intenzíven gazdálkodott, földeket örökölt, szőlőket vett, cserélt. A patikában házi készítményeket állított elő. Részt vett a gyógyszerészi közéletben, igazgatója a Magyarországi Gyógyszerészi Egylet 17. járásának: ide tartoztak Sopron, Vas és Veszprém vármegyék. Tagja a Magyarországi Kárpát Egyesület Vasvármegei Osztálya választmányának. Viszonylag fiatalon, 40 éves korában kezdett betegeskedni, 1896. március 24-én halt meg.

**Küttel Károly Dezső**, az 1886. április 21-én harmadiknak született fiú lett gyógyszerész. Apja halálakor 10 éves, anyja is meghalt 1901-ben. Ekkortól a legidősebb Küttel leány, Melanie férje, dr. Lauringer János kőszegi orvos a gyermekek gyámja. Küttel Dezső fiatal éveiről nem sokat tudunk, egyetemi diplomáját a Kolozsvári Egyetemen szerezte 1908-ban.





Küttele István (IV.) tagsági igazolványa 1891.

A családi patikát 1911. július 1-én vette át. 1912. november 30-án vette nőül a körmendi Megváltó Gyógyszertár alapítójának (1895) és tulajdonosának, **Kováts Sándornak** a leányát, **Margitot** (1892-1980).

Az első világháború kitörésekor katonagyógyszerészként a frontra került, ahonnan 1915-ben helyezték a kőszegi hadifogolytábor kórházába gyógyszerésznek. A házasságból 1917. október 26-án született egyetlen fiuk, Dezső. Küttel Károly Dezső az 1950. július 28-án bekövetkezett államosításig a gyógyszertárában dolgozott. Az államosítás után először a másik kőszegi (Lendvay-féle Magyar Király) patikába nevezték ki gyógyszertárvezetőnek, majd 1952 szeptemberében feleségével Körmendre költöztek, ahol az 1958-ban bekövetkezett haláláig szintén gyógyszer-tárvezetőként dolgozott.

Ifjabb, később **dr. Küttel Dezső** 1917. október 26-án született Kőszegen. Itt végezte elemi és középiskolai tanulmá-



nyait. 1939-ben gyógyszerészi diplomát szerzett Budapesten. 1941-ben doktorált ugyanitt. Katonai szolgálatot teljesített 1940. december 2-től 1945. április 1-ig rövid megszakításokkal. Ebből közel 13 hónapot az 1. hegyi dandár egészségügyi oszlopának gyógyszerészeként a szovjet fronton töltött (gyógyszerész számára ritkán adományozott Signum Laudis kitüntetést kapott). 1943. február 27-től a Kováts Sándor nagyapja által 1895-ben alapított és tőle örökölt gyógyszertár tulajdonosa volt Körmendén. Az államosítás után Körmendén a másik (azelőtt Oroszlán) gyógyszertár vezetője 1951-ig. 1951 júliusától a Vas Megyei Gyógyszertárak Nemzeti Vállalat szakfelügyelője, 1967. február 1-től vállalati főgyógyszerész az 1981-ben bekövetkezett nyugdíjba vonulásáig. 1966-ban gyógyszerészi tudományok kandidátusa tudományos fokozatot szerzett, 1973-ban szakgyógyszerész, 1974-ben c. egyetemi docens lett. Nyugdíjasként is tovább dolgozott, Élete utolsó éveiben visszatért a tára, a patikapult mögé, a bérbaltavári gyógyszertárat üzemeltette szinte a haláláig.

1942-ben kötött házasságot **dr. Issekutz Líviával** (szakgyógyszerész, kandidátus, egyetemi docens). A házasságból két gyermekük született: **Péter** (1943, sebészorvos, kórházigazgató) és **Mária** (1944, szakgyógyszerész, cégvezető). Feleségétől 1948-ban elvált. Másodszor is megnősült (1953. augusztus 25.), felesége **Thiringer Ágnes** (szakgyógyszerész, a szombathelyi Galenusi Laboratórium vezetője). Ebből a házasságból is két gyermek született: **Sándor** (1954, szakgyógyszerész, dr. pharm., elnök vezérigazgató) és **István** (1960, állatorvos).

Dr. Küttel Dezső 10 unokájából ugyan senki nem lett gyógyszerész, de a 20 dédunokájából talán még lehet. Egy biztos, közülük – eddig – négy dédunoka garancia a családi név fennmaradására.

## FORRÁSJEGYZÉK:

SZIGETVÁRY FERENC: Egy kőszegi patikusdinasztia 275 éve = Vasi Szemle, 1993. 3. szám 403-423. p.  
Die Küttel (Kittel) aus Pforzheim mit ihrer Verwandtschaft und ihre Beziehungen nach Güns (Westungarn): Flüchtlingsschicksale im 17. Jahrhundert. In: Südwestdeutsche Blätter für Familien- und Wappenkunde 1980. 406-410. p.  
SZIGETVÁRY FERENC: Különböző tulajdonviszonyú patikák kialakulása Vas megyében a XVI-XVIII. században – II. – Polgári Patikák In: Savaria. A Vas megyei Múzeumok értesítője 13-14. köt. 1979-1980. 385-408. p.  
Küttel Családi Krónika két kötetben. Vezetve 1810-től Küttel István (II.), Küttel István (IV.) végül Küttel Melánia által, amely visszamenőleges családtörténeti adatokat is tartalmaz.

PAYR SÁNDOR: Hajnóczy Sámuel és fia, József. Egy lelkész, kinek tudós fia vérpadon halt meg. Kettős életrajz a francia forradalom idejéből. Sopron 1934. 26-30. p.

Küttel István Miklós: A legkeményebb fejű huszár [http://magyarhirlap.hu/cikk/30517/A\\_legkeményebb\\_feju\\_magyar\\_huszar](http://magyarhirlap.hu/cikk/30517/A_legkeményebb_feju_magyar_huszar) Utolsó meglekintés: 2016. október 10.

BARDOLY ISTVÁN: Kápolna vagy lakóház? – Arányi Lajos jelentése a pesti belváros két régi házáról. In: Ars Hungarica a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézetének közleményei 2006. 1-2. sz. 235-254. p.  
SÖPTEI IMRE: Kőszeg turizmusának története 1949-ig. Kőszeg, 2003. 144 p.

**A lapszám megjelenését támogatta: Kőszeg Város Önkormányzata, Kőszegi Városi Múzeum, Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, Európa Ház Egyesület**